

**DE
IJZEREN
WAGEN** **STEIN
RIVERTON**

Vertaald door Liesbeth Huijer en Perpetua Uiterwaal

Crime Classics I

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

Inhoud

I	EEN RENNEND DRIETAL	7
II	DE DODE	19
III	DE OUDE HOEVE	39
IV	DE RENTMEESTER	61
V	HET GEZICHT	89
VI	DE HOND	115
VII	DE AFGROND	149
	NAWOORD	183

EEN RENNEND DRIETAL

Het was rond elf in de ochtend en de meeste zomergasten hadden zich na het ontbijt op het gazon voor de veranda van het zomerhotel geïnstalleerd.

Na een paar koele dagen was eindelijk de zwoele zomerhitte gekomen. Het had 's nachts geregend, maar het slechte weer was rond zeven uur in de ochtend weggetrokken en daarna had de zon de hele ochtend stralend geschinen, had het gras en de aarde droog gemaakt, de plassen verdampt en de wegen waren hard en wit uitgeslagen.

Nu genoten de zomergasten, want de eindeloze zomer, de grote overvloed aan warmte was eindelijk aangebroken. Daarom waren ze pal in de brandende zon gaan liggen. Ze lagen uitgestrekt in het hoge gras, knipperden met hun ogen tegen het zinderende licht en luisterden naar het geruis van de zee. Ze luisterden naar het zomerbriesje dat uit de zee opsteeg, over de bergtoppen gleed en door het sparrenbos drong, waar het aan kracht verloor en over de velden zwalkte, nog net het gras deed wuiven en de gezichten van de rustende mensen kietelde.

Vanaf mijn plekje in het gras zag ik een glimp van een mouselinen lijfje, een goudbruine vrouwennek en haar dat zachtjes in de wind bewoog, maar als ik mijn hoofd een klein beetje draaide, zag ik de markiezen van het zomerhotel, waar de zonnestralen prachtig door de felrode strepen vielen.

Er lagen vijf mensen in het gras om me heen. Het was alsof iedereen sliep, maar niemand sliep echt. Ik wist dat de in het wit geklede vrouw aan mijn linkerkant haar hoofd in beide handen liet rusten en dat er een opengeslagen roman voor haar lag, maar ik hoorde haar nooit een bladzijde omslaan. Niemand zei iets. We genoten allemaal van de absolute passiviteit, we hadden het sluimerende gevoel dat de warmte langzaam maar zeker al onze energie en al onze wilskracht smoorde. We hadden zo jarenlang kunnen blijven liggen, wie had nou zin om een voet te verplaatsen, zijn hoofd op te tillen of de bladzijde van een boek om te slaan? Zelfs de gedachten die nooit rusten, dommelden nu in. Wie had nou zin om na te denken? Je hoefde ook niet meer naar het ruisen van de zee te luisteren, onze oren sloten zich zo nu en dan af, het geluid gleed voorbij, we hoorden slechts af en toe iets: een zoemende hommelmot of een hekje dat dichtsloeg. Ik wist dat er een kooi met een papegaai aan de zuidkant van het hotel hing. Die voelde waarschijnlijk zijn veren warm worden en wilde zijn oude botten in beweging brengen. Ik hoorde hem met zijn snavel de ijzeren spijlen beetpakken en zichzelf slingerend omhoogtrekken. Maar toen sloeg er weer een hek dicht, heel hard deze keer, de scharnieren rammelden ervan. Even later hoorde ik vlakbij een stem: 'Moet je zien!'

Wat viel er te zien, wie had nou zin om op te kijken? Toen klonken er voetstappen op de weg, haastige voetstappen; het moesten een man en een vrouw zijn die daar renden. Ik hoorde de stampende laarzen van de man en de klapperende rokken van de vrouw. Ik stond op. Mijn ogen raakten verblind door de fel schijnende zon.

'Kijk,' zei de vrouw in het wit naast me. Ze wees, en ik zag door de appelbomen met hun witte bloesem heen wat er op de weg gebeurde.

Er kwamen drie mensen aangerend. Voorop een rap jongetje op blote voeten. Achter hem rende een man van middelbare leeftijd, een lokale bewoner. Hij had blauwe mouwen en een geel versleten strohoedje in zijn hand. Achteraan rende de vrouw, een van de zomergasten. Ze was ver achterop geraakt, want haar witte rokken zaten in de weg. Ze probeerde ze op te houden, maar dat lukte niet. Zo rende ze verder, haar jurk wapperde als een witte vlag.

‘Misschien is het een boze stier,’ zei de vrouw naast me.

Maar dat was onmogelijk, want dan hadden ze toen ze door het hek waren niet meer hoeven te rennen.

Nu waren alle lome gasten opgestaan; een paar schermden hun ogen met hun handen af.

Het rennende drietal kwam op ons af. Er stond een laag hek met een smalle doorgang tussen de weg en het hotelterrein; je behoefde alleen een houten stok opzij te schuiven om erdoor te komen. De jongen en de man kwamen bijna tegelijkertijd bij de stok, maar nu gebeurde er iets grappigs, want ze hadden allebei zoveel haast dat ze met de eenvoudige stok worstelden. Ze rommelden ermee, wisten niet goed of ze eroverheen moesten springen, hem moesten breken, eronderdoor moesten kruipen of hem opzij moesten schuiven. Het eind van het liedje was dat de vrouw met de witte rokken hen inhaalde. De jongen bleek de slimste te zijn en sprong even verderop over het hek, hij viel op zijn knieën, stond weer op en snelde op ons af. Maar toen de man alleen was achtergebleven bij de stok, schoof hij hem vlug opzij. De drie waren er bijna gelijktijdig, en we begrepen direct uit hun gebaren dat er iets vreemds gebeurd moest zijn. Maar ze waren allemaal te veel van slag om direct te kunnen vertellen wat er was. De man, de lokale bewoner, stamelde iets onverstaanbaars. Zijn ogen stonden stijf van schrik en hij

kwam niet uit zijn woorden. De vrouw hapte naar adem, ze hield haar handen tegen haar borst. De jongen vond het snelst zijn woorden.

Hij vertelde wat er aan de hand was.

* * *

Het was nog zo vroeg in de zomer dat er maar een stuk of zes, zeven vakantieguesten waren. Drie van die zeven waren vrouwen die op een groot handelskantoor in Kristiania werkten waar de vakanties van het personeel tussen half mei en tot ver in september moesten worden opgenomen. Het was nog geen hoogseizoen, maar de vrouwen moesten hun vakantie opnemen als het hun beurt was. Verder waren we met vier mannen: een oude bankkassier, een jonge student, een houtvester en de schrijver dezes.

We hadden tot dan toe geen geluk gehad met het weer: overdag veel wind, 's avonds koud en bewolkt. Maar opeens brak de zomer door, met een zwoele warmte en een gloeiende zon. Daarom was iedereen vrolijk en prettig ontspannen toen we op die ochtend werden opgeschrikt door het drietal dat over de weg rende.

Het kleine plaatsje waar we ons bevonden, werd druk bezocht door zomergasten, vooral in juli en augustus. Een korte wandeling door een jong naaldbos bracht ons bij de zee, in donkere nachten was het schijnsel van de vuurtoren in de verte als flakkerend noorderlicht aan de hemel te zien. Het landschap was tamelijk vlak, een enorm groot, redelijk ruig eiland. Het land was weinig gecultiveerd, in elk geval in de buurt van het hotel, maar een grote vlakke strekte zich kilometers ver het binnenland in, en die vlakke lag vol met puin dat de morene had

achtergelaten. Hier en daar glinsterden meertjes, stroomden beken en soms waren er stukken moeras die waren overgroeid met struiken en kreupelhout. Ver op die vlakte, op een soort deken van wuivende groene velden en weelderige tuinen lag de Gjørnæs-hoeve. Overdag kon je ze vanuit de gevelkamer in het zomerhotel nog net zien liggen, en 's avonds zag je het licht uit de ramen van de boerderij schijnen. Toen ik in het hotel aankwam, had ik speciaal om die gevelkamer gevraagd, zodat ik de hele tijd van het schitterende uitzicht over de vlakte kon genieten. Ik kende de mensen van die boerderij al, het waren een broer en een zus die daar woonden: Carsten en Hilde Gjørnæs.

Over de vlakte kronkelde een oud weggetje, langs steenhopen en meertjes, over beken, door bosjes en struiken. Het was een populaire wandelroute die in ruim een halfuur van het zomerhotel naar de boerderij leidde. Soms kwam je de mooie, jonge Hilde tegen, of kon je een praatje maken met Carsten Gjørnæs – en in beide gevallen was de wandeling dan geslaagd.

De avond voor de gebeurtenis waarover ik nu zal vertellen, had ik een wandeling over de vlakte gemaakt.

Ik vertrok na het diner uit het hotel, om iets over halftien. Ik was alleen en liep redelijk snel, want ik vond de avondlucht nogal koel en klam. Even na tien uur kwam ik bij de boerderij aan en ik had zin om even te kletsen, of misschien een spelletje te kaarten of te schaken met Carsten Gjørnæs. Dit was precies de tijd dat hij in zijn werkkamer ging zitten om tot middernacht zijn tijd te verdoen, daarom ging ik ervan uit dat ik welkom zou zijn, want Carsten Gjørnæs was heel sociaal en ik kende hem vrij goed.

Maar ik moet toegeven dat ik een bijgedachte had: wat als Hilde nog niet naar bed was gegaan? Dan kon ik ook met haar nog een paar woorden wisselen. Ze was zoals gezegd een heel

knap meisje en op deze afgelegen plek miste ik vrouwelijk gezelschap. Ik vond de nerveuze vrouwen van het handelskantoor in het hotel nogal onuitstaanbaar met hun praatjes over dat ze waren aangekomen, hun vragen of ze al bruin waren en of ik met ze mee wilde naar een plek waar je waterlelies kon plukken.

Ik opende het tuinhek en liep het erf op. In het hondenhok lag de zwarte Hektor te grommen. Toen ik deed alsof ik hem niet zag, waggelde hij langzaam naar buiten, de ketting achter zich aan slepend. Hij jankte en gromde de hele tijd en dat verbaasde me eigenlijk, omdat ik Hektor altijd zo braaf had gevonden.

Toen ik via de hoofdingang naar binnen wilde, kwam de rentmeester me tegemoet en hield me tegen.

‘Sorry,’ zei hij, ‘maar u kunt meneer nu niet storen.’

Ik staarde hem aan.

‘Wat scheelt u?’ vroeg ik. ‘Bent u ziek?’

Ondanks de schemering zag ik dat de man wit weggetrokken was. Hij stond in de gang tegen de deurpost geleund. Dat kon betekenen dat hij zo slap was dat hij nauwelijks op zijn benen kon staan, maar ook dat hij me tegen geen enkele prijs binnen wilde laten, en dat hij door me de weg te versperren wilde laten zien dat hij me er niet door zou laten.

‘Ik ben niet ziek,’ zei hij.

‘Is uw baas dan misschien ziek?’

‘Nee.’

‘Heeft hij bezoek?’

‘Nee, er is helemaal niemand bij hem. Hij is alleen met zijn zus.’

Ik begreep niet helemaal waarom ik niet binnen mocht komen en daarom vroeg ik verder.

‘Heb ik hem misschien beledigd?’ mompelde ik.

‘Absoluut niet,’ antwoordde de rentmeester, ‘maar meneer Gjærnæs kan u vanavond niet ontvangen.’

Ik keek nog een keer goed naar de man en nu wist ik echt zeker dat hij uitzonderlijk bleek zag. Ik herinner me dat ik op dat moment dacht: waarom vraagt hij niet of hij meneer van mij kan groeten, of dat ik een boodschap voor hem heb? Ik stelde weer een vraag: ‘Hoe is het mogelijk dat u juist nu op de trap staat om mij tegemoet te treden?’

‘De juffrouw zag u aankomen.’

‘Juffrouw Hilde?’

‘Ja. En ze verzocht me u niet binnen te laten; ik heb mijn orders.’

Ik draaide me abrupt om en liep zonder iets te zeggen weg, ik knikte niet eens. Ik stak het erf over. De hond gromde nu nog erger. Je kon een sluipteggen nemen door de tuin; dat pad kende ik. Ik nam dat wel vaker, en deed dat ook deze keer. Toen deed ik iets wat verraadde dat ik argwaan begon te koesteren dat er iets vreemds aan de hand was. Ik bleef in de donkere tuin onder de dekking van de bomen staan en luisterde, met mijn ogen op het huis gericht.

Ik kon zien dat er geen gasten waren, want er brandde alleen licht in zijn werkkamer en in de kamer ernaast; het licht in zijn werkkamer ging verschillende keren aan en uit. Eén keer kwam er licht uit alle ramen aan de tuinkant, want er liep iemand met een lamp door de vertrekken. Dat moest Carsten Gjærnæs zelf zijn geweest, want zijn eigen kamer was op dat moment in duisternis gehuld. Er was opvallend veel leven in de hoeve, ik luisterde gespannen, en soms kwam het mij voor dat ik opmerkelijk luide en geagiteerde stemmen hoorde.

Ik dacht net dat ik maar eens moest gaan, toen ik een kleine zijdeur in het hoofdgebouw open zag gaan. Ik kende die zij-

deur, die leidde naar de verblijven van de juffrouw, naar de drie kleine vertrekken van juffrouw Hilde.

Er kwam een man in een groen jachttenue naar buiten. Onder zijn arm droeg hij een geweer met de loop naar beneden gericht. Hij bleef op de bovenste traptrede staan, en er kwam ook een vrouw naar buiten: Hilde. Ze reikte hem glimlachend haar hand en sprak een paar woorden tegen hem. Toen vertrok hij, draaide zich om en wuifde met zijn hand en zij wuifde terug. Ik zag alles heel duidelijk. Ik kende de man in het jachttenue goed, het was een aardige jongeman, die bij ons in het hotel logeerde. Hij was houtvester en heette Blinde.

Zonder dat ik precies wist waarom, was mijn belangstelling sterk gewekt. Ik stelde me verdekt op achter een van de dikke boomstammen, want hij zou mij wel eens in de gaten kunnen krijgen – en dat wilde ik niet. Nu was Hilde naar binnen gegaan. Het was kennelijk geen probleem voor haar die man uitgeleide te doen. Ze had zo luid met hem gesproken, dat ik haar stem helemaal achter in de tuin kon horen, al kon ik haar woorden niet verstaan. Ze sloeg de deur dicht en ik hoorde dat ze haar op slot draaide.

Nauwelijks tien passen van mij vandaan stond de man stil om zijn pijp op te steken. Zijn gezicht gloeide op achter de lucifer; hij had een roestbruine baard. Hij gooide de lucifer op de grond en trapte hem uit. Daarna wendde hij zijn gezicht naar de wind als wilde hij de lucht opsnuiven, een oude gewoonte uit zijn tijd in de velden en bossen: hij wilde weten wat het weer zou gaan doen. Voor hij verder liep trok hij zijn hoed dieper over zijn ogen. Hij nam de weg over de verlaten vlakte naar het zomerhotel. Ik wachtte een paar minuten, omdat ik hem niet het gevoel wilde geven dat ik hem bespioneerde en toen liep ik ook die kant op.

Toen ik op de vlakte kwam, was hij al verdwenen achter het dichtstbijzijnde moeras. Ik hoorde zijn stappen niet meer en er kwam geen geluid uit de hoeve, de wind was overgewaaid en alles was stil om mij heen. Een zomernacht op zo'n vlakte is iets wonderlijks, ze lijkt eindeloos doordat de horizon verdwijnt en de vlakte omhoogkruipt tot aan de hemel, zodat je niet weet waar het ene begint en het andere eindigt. De hopen rolstenen, de bergtoppen en de enkele bomen hier en daar nemen in de zwakke schemering wonderlijke en raadselachtige vormen aan. Toen ik over een helling wandelde die schuin afliep naar het water, voelde ik een koude zeebries en sloeg de kraag van mijn jas op. In de verte zag ik de zee. De zee is 's nachts altijd koud; ik kon de lange golven voorzichtig aan horen komen rollen en op het strand breken. De wind had het zand hier en daar opgestoven, waar armoedige verwaaide eilanddennen uit omhoogstaken. Hun kruinen, plat en landinwaarts gericht, leken op gebroken waaiers.

Ik wist dat het gebied onveilig was en dat er 's nachts dikwijls een zootje ongeregeld langzaam tussen de scheren aan kwam zeilen. Een sloep met een ronde boeg en smerige kapotte zeilen, terwijl het nutteloos hengels achter zich aan door het water sleepte en de roerriemen liet uitsteken. Het nestelde zich als ongedierte op de rotsen. Vervolgens ging dat volk aan land en had je de poppen aan het dansen voor mensen die in hun eentje woonden of buiten liepen. Maar ik was niet bang, ik overdacht dit alles slechts terwijl ik over de open vlakte liep. Ik had een dikke stok in mijn hand, een stok met een ivoren knop als handgreep. Ik liep snel over de vlakte en verschool me in de schaduw.

In de buurt van het zomerhotel liep de weg door een klein dennenbos. Het was hier vrij donker. Ik bleef midden in het

bos stilstaan, omdat ik een merkwaardig geluid hoorde. Wat kon dat zijn? Het geluid kwam uit de verte, ik ving het slechts fragmentarisch op. Het klonk bijna als het geratel van kettingen, als een soort gerammel van metaal een tiental kilometer verderop. Ik liep verder en vijf minuten later viel mijn oog plotseling op iets wat op enkele meters afstand in het donker bewoog. Ik zag meteen dat het een mens moest zijn, ik pakte mijn stok steviger vast en liep er met een wijde boog omheen... Er stond een man, klein van stuk met een breedgerande hoed. Ik realiseerde me dat als ik nu verder wandelde, ik hem in de rug zou hebben en ik hield onmiddellijk halt. Zodra ik stilstand kwam de man langzaam op me af. Toen ik hem herkende voelde ik me direct een beetje belachelijk. Ik kreeg spijt van die omtrekkende beweging en nam mijn stok nonchalant onder mijn arm. Maar tegelijkertijd kon ik ook niet een gevoel van vreugde onderdrukken dat de man niet iemand anders was, geen vreemdeling. Hij woonde hier gewoon, ik wist alleen even niet meer hoe die vreedzame visser heette die ik al vaker was tegengekomen. Ik zei: 'Wat bent u nog laat op pad?'

Maar in plaats van deze diepzinnige opmerking te beantwoorden, vroeg de man terwijl hij zijn oren spitste: 'Hooft u dat ook?'

'Wat?'

'Stil,' zei de man en hij luisterde.

Nu kwam het geluid weer, het oneindig ver verwijderde geluid van rammelende kettingen.

'Wat is dat?' vroeg ik.

'Dat is de ijzeren wagen,' antwoordde de man plechtstatig. 'Ik heb hem in geen tijden gehoord.'

De ijzeren wagen. Ik herinnerde me dat ik er weleens over had gehoord. Een merkwaardig verhaal, waar ik verder geen